

De Koerier

nr. 93, juni 2022

Puzzelen met
handschriften

Netwerkdag
immaterieel
erfgoed

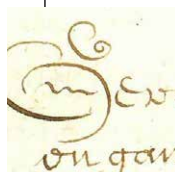
In één dag
'n dorp filmen

De haven van Veghel met gebouwen van de NCB aan de Zuid
Willemsvaart, die twee eeuwen oud is. Zie pagina 28.
(foto Frans Stender/inkleuring Emiel Verwijst)

 **Brabants
Heem**

Inhoud

Heemkunde ontmoet Immaterieel Erfgoed	4
Een dorpsfilm in één dag	8
Brabantse Heemdagen 2022 in Alphen	11
Weinig nieuwe Brabantse rijksmonumenten	12
Kasteel Oss: de vondst van mijn leven	17
Oude handschriften als nieuw puzzelplezier	20
Subsidieregeling 'Erfgoed maken': Waar gaat het over?	24
De geschiedenis van Vinkel	27
Twee kanalen vol verhalen	28
Stadsboeren in Heusden-vesting	30
De Zevenbergse orkestvereniging	31
Joodse onderduikers in Sprang-Capelle	32
Het Brabants Erfgoed Weekend	33
Vacatures bij stichting Brabants Heem	34
Onderscheidingen voor kringen en leden	36
Agenda en jubilea	42
Colofon	43

Van vrijwilligers, voor vrijwilligers

Geachte lezer,

Aandacht voor immaterieel erfgoed is een speerpunt van Brabants Heem. Het gaat om de tradities en rituelen die van generatie op generatie worden doorgegeven. Een studiedag op 2 september a.s. brengt heemkundekringen in contact met andere immaterieel erfgoedgemeenschappen. Een netwerkdag om kennis te maken met elkaar en om van elkaar te leren. Ineke Strouken legt in deze uitgave uit wat het belang van die samenwerking is.

Oude handschriften zijn voor heemkundigen een bron van informatie. Maar wie kan dat lezen? Paleografie (letterlijk: oud handschrift) is de uitkomst. Hoe je het machtig wordt en wat het nut wordt in een artikel helder uitgelegd. Dat geldt ook voor de nieuwe subsidieregeling van het Fonds voor Cultuurparticipatie.

Dorpsfilms waren midden vorige eeuw een mooie inkomstenbron voor dorpsverenigingen. Nu zijn ze waardevol omdat ze een mooi beeld geven van die tijd. BrabantinBeelden heeft er intussen al 70 online staan. Lees in deze Koerier hoe dat tot stand komt.

Veel mensen zijn in de afgelopen tijd in het zonnetje gezet. Brabants Heem reikte een groot aantal onderscheidingen uit en andere heemkundigen kregen een lint van de koning. Waardering voor onmisbare inzet!

Veel leesplezier

Zeeland, juni 2022
Tjeu van Ras
tjeu van ras@brabantsheem.nl

De volgende uitgave komt uit in september 2022.
Kopij dient uiterlijk maandag 22 augustus 2022 binnen te zijn.

Heemkunde ontmoet Immaterieel Erfgoed

door Ineke Strouken

Speerpunt van Brabants Heem dit jaar is immaterieel erfgoed, de tradities en rituelen die van generatie op generatie worden doorgegeven. Omdat zowel heemkundekringen als immaterieel erfgoedgemeenschappen zich bezig houden met lokaal erfgoed heeft Brabants Heem in september een netwerkdag georganiseerd. Wat heemkunde en immaterieel erfgoed met elkaar gemeen hebben, is dat ze allebei gedragen worden door vrijwilligers die zich er met hart en ziel voor inzetten. Deze netwerkdag kan de aanzet geven voor een structurele samenwerking.

Netwerkdag op
vrijdag 2 september
2022 in Goirle

« Een mooie,
levende traditie:
geboorteborden
in de tuin.
(foto Tjeu van Ras)

Het lijkt vanzelfsprekend dat heemkundekringen en immaterieel erfgoedgemeenschappen samenwerken. Toch is dat niet zo en daar wil Brabants Heem verandering in brengen. Naast de netwerkdag komt er in oktober - op het feest ter gelegenheid van het 75-jarig jubileum van Brabants Heem - ook een boek uit. Elke heemkundekring is gevraagd om enkele tradities die belangrijk zijn voor hun plaats in te sturen. Bijna elke heemkundekring heeft hieraan gehoor gegeven en het wordt een prachtig boek. Bij het samenstellen van het boek bleek dat heemkundekringen moeite hebben zich te verplaatsen in het hedendaagse erfgoed dat immaterieel erfgoed is. Of zoals een heemkundekring het verwoordde: 'Wij zijn vooral met het verleden bezig'.

Levend erfgoed

Bij mijn poging om het immaterieel erfgoed in de gemeente Oirschot te inventariseren, liep ik daar eveneens tegenaan. Veel heemkundekringen hebben wel documentatie over tradities van vroeger, maar als je dan vraagt: 'Wordt dat nog gedaan?' dan blijkt een traditie vaak al tientallen jaren niet meer te bestaan. Dat is jammer, want juist het feit dat immaterieel

erfgoed levend erfgoed van nu is, maakt het interessant. Maar ook het alledaagse maakt immaterieel erfgoed moeilijk te vatten. Zo heeft geen heemkundekring de geboorteborden of de kermiskas ingediend. Ringen wisselen en kaarsjes uitblazen op een verjaardag zijn over het hoofd

gezien. Zelfs het Brabantse worstenbroodje werd niet genoemd. Gelukkig was er wel een heemkundekring die het uitdelen van bidprentjes bij een uitvaart ingediend heeft. Foto's waren soms een probleem. Veel heemkundekringen bleken geen hedendaagse foto's te hebben van de traditie die ze ingediend hadden.

Bij de pilot inventariseren van het erfgoed van de gemeente Oirschot blijkt dat als je er goed naar gaat kijken er heel veel tradities leven: jaarfeesten, levenslooprituelen, culinaire en religieuze tradities, ambachten, kunsten en normen en waarden. Dat laatste is ook belangrijk voor de identiteit van

Levend erfgoed van nu

een plaats. Frappant is dat men in Oirschot kenmerkend vond dat iedereen elkaar groet op straat en vaak een praatje maakt en in Middelbeers dat ze in de Beerzen altijd voor elkaar klaar staan om te helpen. Dat is ook immaterieel erfgoed. Wat zou het mooi zijn als heemkundekringen samen met de immaterieel erfgoed gemeenschappen ook de hedendaagse tradities en rituelen gaan inventariseren, documenteren en een goed fotoarchief gaan aanleggen.

Kennis delen

Op de netwerkdag in 2 september komt de directeur van het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland - Marco van Baalen - over het landelijk immaterieel erfgoed beleid en de Brabantse plaatsingen op de Nederlandse Inventaris en de UNESCO lijst vertellen. Paul Bastiaansen vertelt over het Bloemencorso in Zundert waarbij heel veel jongeren betrokken zijn en dat eind vorig jaar met de andere corso's op de UNESCO Representatieve Lijst van Immaterieel Erfgoed van de Mensheid is bijgeschreven.

's Middags diepen wij een aantal thema's uit waar zowel de mensen van heemkunde als immaterieel erfgoed mee bezig zijn:

- Hoe betrekken wij jongeren bij ons erfgoed? Het borgen van immaterieel erfgoed is het doorgeven aan volgende generaties. Het kunnen doorgeven aan de volgende generatie is dus essentieel. Ook heemkundekringen worstelen met het werven van jongeren. Hoe maak je jongeren enthousiast en betrokken?
- Ook bij erfgoed wordt de discussie gevoerd hoe wij 'onze voetafdrukprint' op aarde zo klein mogelijk kunnen maken. De relatie mens en natuur en de verbondenheid daar tussen staan ter discussie. Hoe kunnen heemkundekringen en immaterieel erfgoed een steentje bijdragen aan het gezond maken van de aarde?
- Een kenmerk van immaterieel erfgoed is dat niet iedereen er dezelfde gevoelens bij heeft. Ook heemkundekringen lopen hier tegen aan. Wanneer deze verschillen ongemakkelijk worden, is er sprake van schurend erfgoed. Bekend voorbeeld is zwarte piet. Hoe kunnen we omgaan met schurend

Voor elkaar klaar staan

► Het bloemencorso van Zundert. Immaterieel erfgoed, waar de hele gemeenschap bij betrokken is. (foto Erwin Martens)

Jongeren betrekken

erfgoed? Waar liggen de gevoeligheden? Wat kun je wel en niet doen? Welke woorden of foto's kun je wel of niet gebruiken? Wat moet je vermijden als je een activiteit organiseert?

- Bij immaterieel erfgoed is het belangrijk dat de dragers zelf hun erfgoed beschermen, in de zin van doorgeven aan de volgende generatie. Dat zelf doen is heel belangrijk. Bij het documenteren van immaterieel erfgoed door heemkundekringen en het aanleggen van een collectie door een museum is samenwerken met de gemeenschap een must. Het vergt een andere methodiek als bij materieel erfgoed. Wat moet je vastleggen of in een collectie opnemen? Hoe leg je een proces en de betekenis voor mensen vast? Hoe werk je samen?

Voor meer informatie en het programma zie www.brabantsheem.nl/heemkunde-ontmoet-immaterieel-erfgoed

Brabants Heem organiseert de netwerkdag samen met Erfgoed Brabant, Historische Vereniging Brabant en het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland.

Een dorpsfilm in één dag

Joost

Hoedemaeckers,
Mathilde Min
(midden) en Kaya
van Dun hebben voor
BrabantinBeelden al
70 dorpsfilms online
gezet. (Foto BHIC)

door Tjeu van Ras

Films die in één, hooguit twee dagen werden opgenomen. Johan Adolfs uit Enschede zette van 1948 tot 1970 honderden dorpen in Nederland op de film. Geen hoogstaande kunst, maar wel een registratie van het gewone leven in de dorpen. BrabantinBeelden, het foto- en filmgeheugen van Brabant (een initiatief van het Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC) in Den Bosch), wil alle films die in Brabantse dorpen zijn gemaakt aan de collectie toevoegen en op één plek online zetten.

De Enschedese zakenman pakte het slim aan. Hij zocht in de dorpen een jubilerende muziekvereniging of een andere vereniging met het aanbod om een film van het dorp te maken. De betreffende vereniging kon met vertoningen van die film de kas spekken, Adolfs deelde in de opbrengst. Volgens de beeldredacteurs van BrabantinBeelden, die zich met het project bezighouden, geven de films een mooi beeld van het

dorpsleven in die periode. Adolfs stuurde na de afspraken met de verenigingen een cameraman. Met een Volkswagenbusje met luidspreker reed de cameraman een dag door het dorp. De vereniging zelf kwam natuurlijk aan bod, maar - het was tenslotte een commercieel project - de plaatselijke middenstand kwam duidelijk in beeld, als die met geld over de brug kwam.

Opgeborgen

Mathilde Min, Kaya van Dun en Joost Hoedemaeckers laten zien hoe ze met een 'ouderwetse' filmprojector werken. "De verenigingen hebben de films soms al jarenlang opgeborgen. Zonder er de laatste jaren ooit naar gekeken te hebben. Soms zijn de films via via op andere plekken terecht gekomen" BrabantinBeelden heeft er tot nu toe 70 online gezet. De medewerkers van BrabantinBeelden digitaliseren de films, en bewerken ze zodanig dat de kwaliteit aanzienlijk beter wordt. Dat gebeurt gratis. De verwerking van de originele filmrollen gaat altijd in overleg: de films kunnen eigendom blijven van de vereniging, die het origineel dan terug krijgt samen met een verbeterde digitale versie. Als de inbrenger het wil, kan de oude filmrol ook gratis opgenomen worden in het speciale koudedepot van het BHIC met een optimale temperatuur en luchtvochtigheid voor het bewaren van films. De rechten van de film kunnen bij de inbrenger blijven, als dat de voorkeur heeft. Er staan inmiddels al 70 films online. Voor de informatie is BrabantinBeelden aangewezen op de lokale kennis. "Die hebben we nodig om duidelijk te maken waar en om wie het gaat", aldus Mathilde Min.

In één dag een dorp filmen betekent dat je weinig tijd hebt om te kiezen wat je wilt filmen. De meeste dorpsfilms bevatten daarom veel van dezelfde onderwerpen. Joost: "Kinderen op school die massaal op de cameraman af lopen, kinderen die haasje-over springen, zwaaiende mensen, ouderen in het dorp. Soms duidelijk geposeerd." "In bijna alle films zie je vrouwen de ramen lappen of de stoep vegen," zegt Kaya van Dun. "Maar," zo voegt ze er aan toe "je ziet veel mensen en het laat dingen zien uit die tijd. Het is soms gewoon in scene gezet, maar het is echt, niet geacteerd." Er komen bij het BrabantinBeelden online reacties binnen op de gepubliceerde films. "Die hebben we ook nodig."

Laagdrempelig

Dat BrabantinBeelden zich richt op de dorpsfilms is mede ingegeven door het feit dat er nu nog mensen zijn die kunnen vertellen wat er op de films staat. Het zijn volgens de drie projectmedewerkers films, die heel laagdrempelig zijn. Daarmee zijn het een soort van bewegende fotoalbums. Kaya van Dun: "Je ziet in de films dikwijls ook toevallige dingen, zoals het stemmen op een stembureau."

De cameraman van Johan Adolfs in actie. Hij filmt in 1960 een wandelclub in Baardwijk, rechts het Volkswagenbusje met luidspreker op het dak. (foto J. de Bont Waalwijk Collectie SALHA)

Het haalt bij mensen dikwijls veel herinneringen op. “Mensen van buiten het dorp”, zo vertelt Mathilde, “kennen die oude situatie niet. Voor hen is het ook bijzonder om zo’n films te zien.”

Het team van het BrabantinBeelden beperkt zich niet tot de dorpsfilms van Adolfs, maar richt zich op alle films gemaakt in Brabant. “Zoals bij de dorpsfilms willen we helpen andere oude films op te knappen. Wie een film door ons laat digitaliseren krijgt het origineel altijd terug en bovendien een digitale kopie. Ons werk is een gratis service. En zijn er bijzondere wensen, we kunnen over alles afspraken maken.”

De dorpsfilms zijn te zien op: www.BrabantinBeelden.nl
Voor contact en meer informatie: www.brabantinbeelden.nl/contact of mail naar info@brabantinbeelden.nl

Brabantse Heemdagen 2022 in Alphen

De Brabantse Heemdagen zijn dit jaar op donderdag 4 en vrijdag 5 augustus in Alphen, de plaats waar Brabants Heemoprichter Willem Binck pastoor was.

De afgelopen twee jaar hebben de Brabantse heemdagen niet kunnen plaatsvinden door de coronapandemie. Brabants Heem, Heemkundekring Carel de Roy en de Stichting Streekmuseum Alphen hebben deze 72ste editie voorbereid. Brabants Heem viert dit jaar haar 75 jarig jubileum. Reden om Alphen uit te

kiezen, de plaats waar pastoor Willem Binck vele jaren woonde en zijn grote passie voor heemkunde en archeologie uitoefende. Pastoor Binck, medeoprichter van Brabants Heem was in februari 1948 oprichter van Heemkundekring Carel de Roy

De schildboom, elke keer tijdens de heemdagen krijgt de boom een nieuw schild.

De ontvangst op 4 en 5 augustus is in Cultureel Centrum Den Heuvel in Alphen, Heuvelstraat 5, aan het Pastoor Willem Binckplein in Alphen NB. Vanaf deze plek neemt de organisatie de deelnemers twee dagen mee in de historie van Alphen en Riel. Met name het dorp Alphen kent een zeer rijke en ook zeer vroege historie.

Inschrijven kan via de site van Brabants Heem: www.brabantsheem.nl/brabantse-heemdagen-4-en-5-augustus-in-alphen

◀ Genovevakerk Breugel, een van de weinige rijksmonumenten in Son en Breugel.

Weinig nieuwe Brabantse rijksmonumenten

door Piet van Asseldonk

Tussen 1996 en 2006 verdubbelde het aantal rijksmonumenten in Noord-Brabant van ongeveer 3000 tot bijna 6000. Na deze spectaculaire groei schommelt het al een jaar of vijftien tussen de 5800 en 5900 of iets daarboven. Begin dit jaar stond de teller op 5930. Dat leert ons het rijksmonumentenregister van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). In totaal telt Nederland bijna 62.000 rijksmonumenten.

Kijkend naar hoe die over de twaalf provincies van ons land verspreid zijn, zien we dat Brabant als stabiele subtopper (tussen Gelderland en Utrecht in) de vierde plaats bezet. Koploper is Noord Holland met ruim 14.000 rijksmonumenten waarvan meer dan de helft in Amsterdam. Op afstand volgt Zuid Holland dat nét niet aan de 9000 komt. Hekkensluiters van de lijst zijn Drenthe met een dikke 1200 en (begrijpelijkerwijs) Flevoland met slechts zo'n 80 rijksmonumenten. ➤

Hoewel het discutabel is een rangorde tussen monumenten aan te brengen, deed de toenmalige Rijkdienst voor de Monumentenzorg dat in 1990 toch met een top 100. Met samen 49 monumenten vullen Noord- en Zuid-Holland de helft van deze ranglijst. Brabant staat er op met zeven rijksmonumenten: de Sint-Jan in Den Bosch, de Markiezenhof in Bergen op Zoom, de Grote Kerk en de KMA in Breda, de Hampoort van Grave, de Basiliek van Oudenbosch en een langgevelboerderij in Moergestel.

Verspreiding

Dankzij de databank van de RCE kun je met enkele muisklikken nagaan welke gemeenten - en zelfs welke gemeentekernen - hoeveel van de bijna 6000 Brabantse rijksmonumenten binnen hun grenzen hebben. Het zal niemand verbazen dat Breda en Den Bosch de meest rijksmonumentale steden van Noord-Brabant zijn. In deze volgorde, want volgens het rijksmonumentenregister (<https://monumentenregister.cultureelerfgoed.nl>) heeft Breda 548 en Den Bosch 544 rijksmonumenten. Een nek-aan-nekrace dus. Met zes rijksmonumenten bungelt de gemeente Son en Breugel, bij de bevrijding in 1944 zwaar gebombardeerd, helemaal onder aan de lijst. Het aantal rijksmonumenten in de Brabantse industriesteden Oss en Helmond toont een intrigerend verschil. Oss heeft er 241 en Helmond 74. Dat laat zich simpel verklaren door de aansluiting bij Oss van Megen (49 rijksmonumenten) in 1995 en van Ravenstein (80 rijksmonumenten) in 2003. Iets vergelijkbaars doet zich voor bij de gemeente Land van Cuijk, begin dit jaar ontstaan uit een fusie van Boxmeer, Cuijk, Sint Anthonis, Mill en Sint Hubert en Grave.

Nek-aan-nekrace

Kerken, kloosters en boerderijen

Deze telt, vooral dankzij Grave met 162 en Boxmeer met 118, maar liefst 497 rijksmonumenten en is in één klap de derde rijksmonumentale gemeente van Brabant geworden. Ten koste van Bergen op Zoom dat 324 rijksmonumenten heeft. Het rijksmonumentenregister geeft ook inzicht in de aard van de tienduizenden rijksmonumenten in ons land. Het zijn vooral woningen, boerderijen, molens, woningen, religieuze gebouwen en bestuursgebouwen. In Brabant zijn met name kerken, kloosters en boerderijen opvallend ruim vertegenwoordigd.

Behalve de ongeveer 62.000 rijksmonumenten hebben we in ons land ook nog 56.000 gemeentelijke monumenten, 400 beschermde dorps- en stadsgezichten en 830 provinciale monumenten. Alleen de provincies Noord-Holland en Drenthe wijzen eigen monumenten aan. Noord-Brabant kent geen provinciale monumenten, maar voert wél een erfgoedbeleid en geeft geregeld financiële steun aan rijksmonumenten in de provincie. Het gemeentelijk monumentenbeleid verschilt sterk per gemeente. Er bestaat geen landelijk register van gemeentelijke monumenten.

Lusten en lasten

Onder een rijksmonument worden bouwwerken of objecten verstaan die om hun esthetische, wetenschappelijke of cultuurhistorische waarde van nationaal belang worden geacht. Daarom krijgen ze van rijkswege bescherming op grond van de Erfgoedwet uit 2015. Deze is in de plaats gekomen van de vroegere Monumentenwet. Sinds 2012 kunnen ook gebouwen jonger dan 50 jaar het stempel rijksmonument krijgen. ➤

Het is overheidsbeleid om het huidige rijksmonumentenbestand slechts mondjesmaat uit te breiden. Particuliere aanvragen maken bij de in Amersfoort gevestigde Rijksdienst Cultureel Erfgoed (RCE) nog maar weinig kans. Het bezit van een rijksmonument biedt lusten én lasten. Eigenaren van rijksmonumenten kunnen onder bepaalde voorwaarden financiële ondersteuning krijgen, maar zijn bij het beheer en gebruik ervan aan tal van beperkingen gebonden. Veel informatie daarover biedt “Monumenten.nl”, opgericht in 2001 door de RCE en sinds 2019 in handen van het Nationaal Restauratiefonds. Deze club adviseert ook bij de aan- of verkoop van een rijksmonument en het onderhoud of de restauratie ervan. Een groep eigenaren-bewoners van rijksmonumenten behartigt zijn belangen via de vereniging “BewoondBewaard”.

Monumentenschildjes

De etikettering van (rijks)monumenten met zogeheten monumentenschildjes is een wirwar. In 1954 introduceerde de Unesco een internationaal blauwwit schildje voor monumenten. De hoop was dat ze via een dergelijke “zichtbaarheid” bij rampen en oorlogen gespaard zouden worden. Het blauwwitte schildje vond ook in Nederland ingang, maar maakte geen einde aan de wirwar. Om wat orde in de chaos te scheppen is er door de RCE, samen met de ANWB, in 2014 een emaille oranjewit monumentenschildje voor rijksmonumenten geïntroduceerd. Eigenaren van rijksmonumenten kunnen dat kopen voor zo’n 50 euro. Er is ook een goedkoper miniformaat en een variant voor gemeentelijke monumenten. Verder kunnen korte informatieteksten worden toegevoegd. Meer en meer zie je ze deze oranje schildjes. Naast de nog altijd talrijke, sterk van elkaar verschillende schildjes die gemeenten voor hun eigen gemeentelijke monumenten beschikbaar stellen. Sommige gemeenten voorzien ‘hun’ rijksmonumenten van hun, aangepaste, gemeentelijke schildjes. Bij gemeentelijke herindelingen is de wirwar dan nóg groter.

Lusten en lasten

Geen einde aan de wirwar

Kasteel Oss: de vondst van mijn leven

Restanten van de hoektoren van het kasteel van Oss.
(foto collectie Stichting Archeologie Maasland)

door Hans Pennings

Soms moet je geluk hebben. Dat geluk had Hans Pennings uit Oss in 1994. Toen hij ging kijken bij opgravingen in het centrum van de stad deed hij een bijzondere vondst: restanten van het kasteel van Oss. Hieronder volgt zijn verslag over de vondst van zijn leven.

Een dag eerder of een dag later en alles kan anders lopen. Deze keer was het raak. Op donderdag 5 mei 1994 - het was Bevrijdingsdag en ik had dus een vrije dag - ging ik al vroeg in de ochtend naar een bouwput op de hoek van Singel 1940-1945 en de Koornstraat in Oss. Ik was lid van de Archeologische Werkgroep Oss en enkele dagen daarvoor had medelid

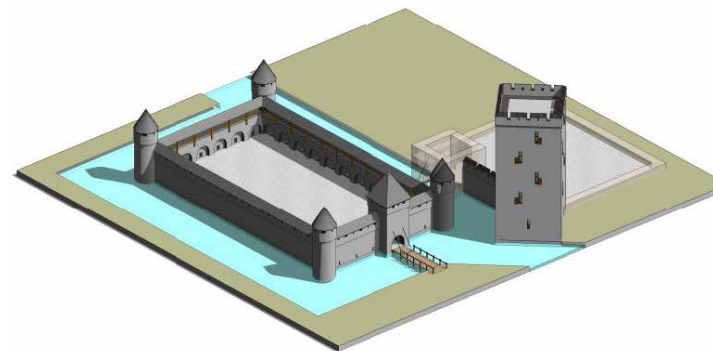
Gerard van Alphen mij gevraagd om die week een of twee keer te gaan kijken. Hij en zijn vrouw gingen met vakantie naar Kreta. Zijn verwachting was dat er misschien wel sporen uit de Romeinse tijd zouden kunnen zitten. Maar in ieder geval zou de stadsgracht tevoorschijn moeten komen en mogelijk ook een uitloper van de nederzettingssporen uit de Middeleeuwen die jaren geleden door de werkgroep bij de aanleg van het plan 'Terwaenen' aan de Eikenboomgaard waren gevonden.

Zwarte grond

Bij aankomst aan de zijde van de Singel werd mijn aandacht getrokken door enkele flinke kuilen in het gele zand. De uitvoerder zag mij staan en kwam naar mij toe om kennis te maken. Ik vertelde hem wie ik was en hij zei dat ik welkom was om een kijkje te komen nemen. Hij wees direct naar een kraanmachinist die even verderop met grondwerk bezig was. 'Daar zit flink wat zwarte grond onderin. Misschien is dat de moeite waard.', zei hij. Ik liep direct naar de plek die hij mij aangewezen had en daar aangekomen zag ik dat er inderdaad flink wat zwarte grond in de bouwput zat, tot wel twee meter diep. Het grootste deel was al uitgegraven en afgevoerd door vrachtwagens die af en aan reden.

Ik stak mijn hand op naar de machinist en hij groette terug. Ik herkende hem en ik vertelde wat ik kwam doen. Langzaam haalde hij op de bodem van de bouwput een laag zwart zand weg en nog een schep en toen..... voor mijn ogen onthulde zich een schouwspel, dat ik mijn hele leven niet meer zal vergeten. Er kwam een ring van bakstenen tevoorschijn, oranje van kleur. Het flitste direct door mij heen: het is de hoektoren van een kasteel, we hebben een kasteel gevonden! Ik stak mijn hand op en gebaarde naar de machinist om te stoppen. Hij deed dat direct en stak zijn hoofd uit het raam. 'Wat is er?', vroeg hij. Ik zei: 'Het is de hoektoren van een kasteel'. 'Neen, ik denk dat het een oude put is' zei hij. 'Neen, hoor, geloof me maar' zei ik, 'Kom we gaan de uitvoerder waarschuwen.' Samen met de machinist liep ik naar de uitvoerder, die ik 10 minuten eerder nog had gesproken. Ik vroeg hem te komen kijken naar de vondst. Hij liep mee en onderkende dat het inderdaad een fundering van een gebouw moest zijn.

Ik gaf aan dat het verstandig was om het grondwerk direct te staken en te gaan overleggen met de directie en de gemeente. Hij nodigde mij direct uit om naar de directie te gaan en te overleggen met de projectleider. Binnen een uur was er een overleg met wethouder Gerard Ulijn, de streekarchivaris Henk Buijks en de aannemer. Afsproken werd dat de Rijksdienst voor het Bodemkundig Onderzoek in Amersfoort (R.O.B.) verwittigd zou worden. Wethouder Ulijn zou contact opnemen met de gemeente 's-Hertogenbosch om Hans Janssen, de stadsarcheoloog en hoogleraar

► *Perspectief-tekening van het kasteel van Oss (collectie Stichting Archeologie Maasland)*

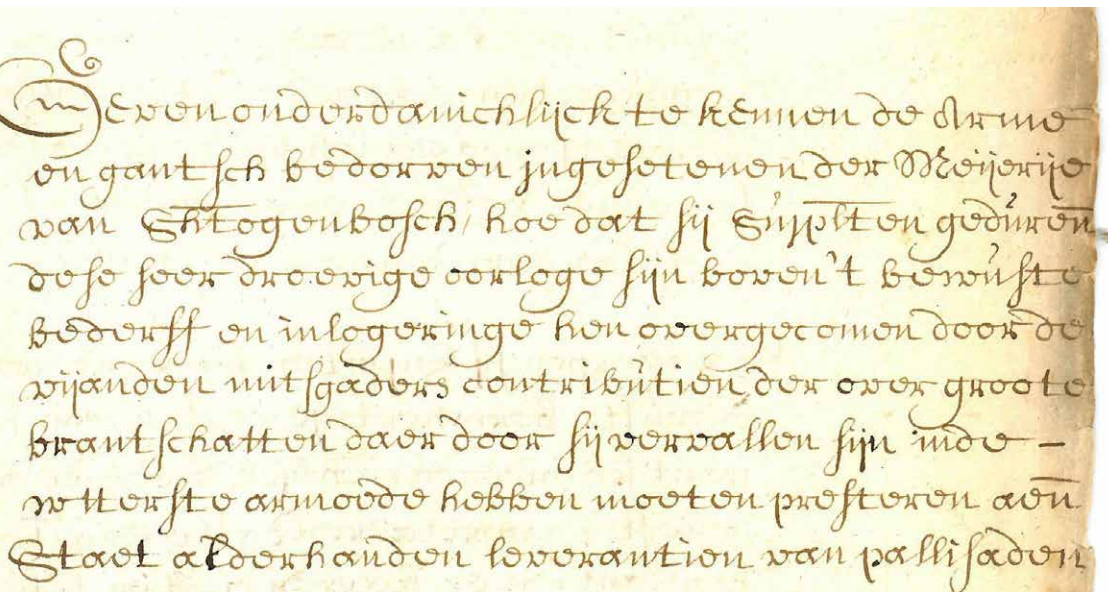
kastelenkunde, om assistentie te vragen. De gemeente Oss had immers geen eigen archeologische dienst. De aannemer zegde toe het grondwerk ter plaatse van het 'monument' stil te leggen en even te wachten op de vervolgstappen. De Archeologische Werkgroep zou alvast beginnen met het in kaart brengen van de sporen.

Huys tot Oss

En daar sta je dan, te trillen op je benen, in een jubelstemming, maar ook met het gevoel: hoe ga ik dit aanpakken? Ik kon immers niet terugvallen op Gerard. Die zat de komende dagen nog op Kreta. Ik begon meteen andere amateurs te bellen met de vraag: kun je komen helpen? Ik schakelde ook mijn vader in en familie. Alle hulp was welkom. 's Avonds pakte ik thuis direct het boek van gemeentearchivaris Jan Cunen uit de kast: *Geschiedenis van Oss (1932)*, op dat moment nog steeds het standaardwerk van de Osse geschiedenis. Stond er iets in over een kasteel? En jawel hoor! Jan Cunen had in de rekeningen van de kwartierschout uit 1387 vermeldingen gevonden van 'dat huys tot Oss' dat leeg en onbewaakt was. Men was bezorgd dat de hertog van Gelre het zou innemen en snel werd een leger naar Oss gestuurd om het in te nemen en te bewaken. Een echt kasteel dus. Zou het hetzelfde zijn als het kasteel in de bouwput? De rest is geschiedenis.

'Dat huys tot Oss'

Hans Pennings (Oss) is secretaris van de Stichting Archeologie Maasland.

Oude handschriften als nieuw puzzelplezier

door Christian van der Ven

Een paar honderd Vlamingen en Nederlanders kraakten een maand lang - van 16 mei tot 16 juni - hun hersenen op een kwartet oude handschriften. Amateurchistorici, heemkundigen, genealogen, studenten en anderen: allemaal deelnemers aan de digitale voorronde van SCHRIFT-URE 2022, een Vlaams-Nederlandse paleografiewedstrijd.

Spannend zeker, maar wat is er leuk aan het lezen van oude handschriften? En kun je er nog iets nuttigs mee? Want zit al het archief inmiddels niet in de computer?

De deelnemers bogen zich over het schrift van een Vlaamse graaf, een tekst over middeleeuwse vooroordelen, de klaagzang

« Brief uit 1674 over armoede in de Meierij door oorlogsellende.

van een gemartelde raadsheer en een scheepsjournaal van een aanvaring met Duinkerker kapers. De beste 50 deelnemers meten zich op 1 oktober met elkaar tijdens de finaledag in Utrecht.

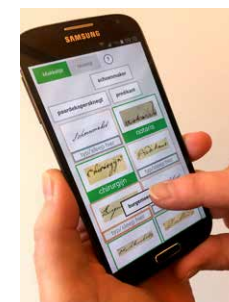
Het lezen van oude handschriften noemen we paleografie, naar het Griekse 'palaios' (oud) en 'graphein' (schrijven). Kun je zo'n handschrift lezen, dan kun je er een transcriptie van maken, zeg maar een moderne weergave van de oorspronkelijke tekst. De volgende stap is ook daadwerkelijk begrijpen wat er staat. Want veel woorden zijn in de loop der tijd in onbruik geraakt of kregen een andere betekenis, en veel zinnen kun je pas begrijpen als je iets weet van de tijd waarin ze geschreven zijn.

Wat staat daer?

Het klinkt tamelijk ingewikkeld, maar het valt reuze mee. Je moet alleen niet met een Latijnse oorkonde uit de vroege middeleeuwen willen beginnen. Bovendien is er hulp beschikbaar. Veel genealogische verenigingen en heemkundekringen organiseren cursussen oud schrift. En archiefdiensten hebben de gratis website *Wat staat daer?* gemaakt, waarmee iedereen spelenderwijs het lezen van oude handschriften kan oefenen. Dat start met losse letters, cijfers en woorden, en eindigt met woorden uit teksten, zinnen en complete handschriften. Van makkelijk tot moeilijk, voor elk wat wils. Bovendien is er een forum voor al je vragen over oude teksten.

Leuk en leerzaam

Maar waarom zou je oude teksten willen lezen? Allereerst omdat het nuttig, vaak zelfs noodzakelijk is bij historisch onderzoek. Niet alle kennis staat al in boeken, lang niet alle archieven staan al in de computer. Sterker, verreweg de meeste archieven liggen nog onaangeroerd in depots, te wachten op de eerste onderzoeker die er een ontdekking in doet; een onbekend afschrift van het verloren gewaande stadsrecht, de vergeten misstap van een verre voorouder of prachtige details uit het dorpsleven van weleer.

» Veel oefeningen kunnen eenvoudig mobiel worden gemaakt.

Er zijn ook archieven die al wél bekeken zijn en beschreven in boeken, maar tóch het herbekijken waard zijn. Iedere onderzoeker leest een oude tekst vanuit zijn of haar eigen vragen, interpreteert de antwoorden daarin vanuit een ander perspectief, gebruikt informatie en laat andere weg. Als onderzoeker wil je terug naar de oorspronkelijke bron, om juist die andere kant van een verhaal te kunnen vertellen.

Heel veel is al gedigitaliseerd en geïndiceerd. Voor een heleboel archieven hoeft je niet meer naar een studiezaal; je doorzoekt ze via een website en kunt ze lezen als blokletters. Er is inmiddels zelfs speciale software (Transkribus genoemd) waarmee je oude teksten automatisch kunt laten 'lezen' (HTR: Handwritten Tekst Recognition). Maar die software kan dat niet zomaar – en zeker nog niet feilloos – die moet eerste 'getraind' worden... door mensen.

Puzzelen

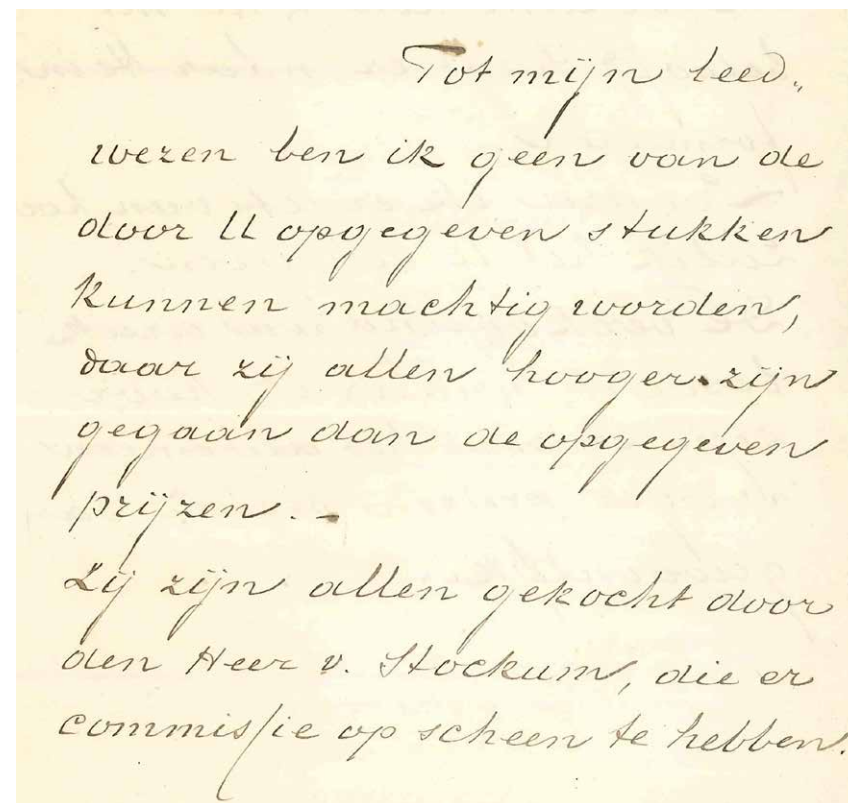
Nuttig dus, nodig vaak. Maar ook leuk?

Jazeker wel! Het puzzelen met oude handschriften is volgens sommige gebruikers van *Wat staat daer?* zelfs verslavend! Deze website maakt er dan ook een heus spelletje van, waarbij je de juiste vertalingen naar stukjes handschrift versleept of -moeilijker - zelf moet transcriberen en intikken.

Los daarvan is er de historische sensatie: oude teksten zijn tijdsmachines, ze nemen je mee de geschiedenis in. Je leest de woorden van een verliefde freule aan haar geheime minnaar, of de laatste wens van een ter dood veroordeelde schurk. Je ontcijfert het gesteggel tussen raadsleden over het uitgeven van de dorpskas of de smeekbede van een boer om zijn oogst te sparen van plunderende soldaten. Of dichterbij, je vindt een testament van je voorvader of oude brieven van je betovergrootmoeder.

Je ontmoet mensen uit het verleden en leert ze door hun eigen woorden een beetje kennen in het heden. En dat allemaal door het lezen van een handschrift in een archief.

Oude teksten zijn tijdsmachines

► Eerste deel van een brief uit 1872 van de toen 19-jarige Vincent van Gogh, die op dat moment in dienst was van een Haagse kunsthandel.

Vincent van Gogh

Neem eens een kijkje op www.watstaatdaer.nl en puzzel mee met zulke oude handschriften. Probeer de vroegere schrijfwijze van Brabantse plaatsnamen te ontcijferen of van Vlaamse scheldwoorden. Of waag je aan teksten, zoals over het Rampjaar in de Meierij, over een 19e-eeuws verbod op carnaval of lees een echte brief van Vincent van Gogh. En wie weet kun jij de volgende keer óók meedoen met de paleografiewedstrijd.

Christian van der Ven is Hoofd Publieksdiensten bij het Brabants Historisch Informatie Centrum in 's-Hertogenbosch en projectleider van *Wat staat daer?*

Subsidieregeling 'Erfgoed maken': Waar gaat het over?

door Emma Goossens

Het Fonds voor Cultuurparticipatie heeft dit voorjaar een nieuwe subsidieregeling geopend: 'Erfgoed maken'. Die is bedoeld om juist ook kleinere initiatieven te financieren. Daarmee is de regeling zeer geschikt voor de Brabantse heemkundekringen.

Het hoofddoel van de regeling is het versterken van (lokale) erfgoed- en vrijwilligersorganisaties. Heemkundekringen zijn hier een heel goed voorbeeld van maar je kunt ook denken aan kleinere musea. Met versterken wordt bijvoorbeeld bedoeld dat je je als vereniging gaat richten op deskundigheid in huis halen: cursussen volgen om stevig in de digitale wereld te staan of bijvoorbeeld leren presenteren op beeld.

📍 School op
bezoek bij heempark
's-Hertogenbosch.
(Foto Ben Nienhuis)

Breed

Educatie behoort tot de activiteiten die voor subsidie in aanmerking komen. Educatie moet je dan heel breed zien, dit is niet per se verbonden aan schoolactiviteiten en kan ingezet worden voor alle leeftijden. Je kunt bijvoorbeeld mensen bewust maken van het verleden in hun naaste omgeving. Of je kunt erfgoed inzetten als bronmateriaal, om samen iets nieuws te maken. Zo leren mensen op een laagdrempelige manier meer over erfgoed.

Dit onderdeel is sterk verbonden met het verplichte effect dat projecten van 'Erfgoed maken' moeten bereiken: meer mensen gaan actief deelnemen aan erfgoed. Om te voldoen aan dit effect moet je aantonen dat mensen een bijdrage leveren aan erfgoed of zelf aan de slag gaan met erfgoed. Ten slotte wil deze regeling zich ook richten op het toekomstbestendig maken van immaterieel erfgoed. Bij heemkundekringen kan dit bijvoorbeeld gaan over dialecten.

Samenwerken

Erfgoed Brabant ziet veel mogelijkheden in deze financieringsregeling voor het erfgoedveld. Het vergt wel een beetje 'omdenken'. Want het is niet zo dat de meer gebruikelijke activiteiten, zoals een tentoonstelling of een boek maken, er zonder meer in passen. Het gaat immers echt om het stimuleren van actieve deelname van meer of nieuwe mensen. Wil je geld aanvragen voor een project, hoe zorg je er dan dus voor dat mensen actief gaan meedoen aan jouw project. Ons antwoord: samenwerken!

Het betrekken van nieuwe doelgroepen kan soms lastig zijn maar is heel waardevol. Door samenwerking aan te gaan leer je elkaar beter kennen en kun je proberen steeds beter op elkaar aan te sluiten. Hierdoor voelen mensen zich meer betrokken bij je erfgoed en sta je midden in de samenleving. Samenwerkingen kunnen verrassende resultaten opleveren en wie weet is de samenwerking voor herhaling vatbaar.

Als doelgroep kun je denken aan een specifieke buurt of wijk, een andere vereniging of bijvoorbeeld mensen die een bepaald beroep hebben uitgeoefend.

Aanvragen

De financiering loopt van €1.000 tot €75.000 per project. Belangrijk is dat er bij aanvragen boven de €5.000 extra eisen worden gesteld en je een verplichte eigen bijdrage moet doen, die kan oplopen tot 50%. Andere eisen die gesteld kunnen worden zijn het bereiken van extra effecten, zoals zelfredzaam worden, meervoudige perspectieven ontwikkelen of onderlinge verbondenheid creëren.

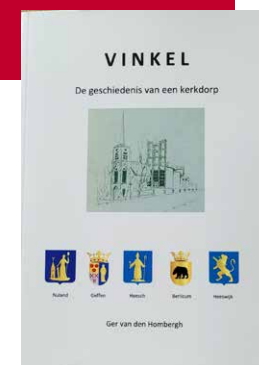
Voor vragen over deze regeling of hulp bij het opzetten van een aanvraag: zie de informatiepagina op de Erfgoed Brabant Academie: www.erfgoedbrabantacademie.nl/subsidieregeling-erfgoed-maken of neem contact op met Emma Goossens: emmagooossens@erfgoedbrabant.nl, 06 – 3827 8704.

Stimuleren van actieve deelname

Samenwerking aangaan

De geschiedenis van Vinkel

Het kerkdorp Vinkel in het Maasland behoorde tot 1993 tot vijf gemeentes. Dit waren Heeswijk, Berlicum, Nuland, Geffen en Heesch. Het dorp ligt in de uithoeken van de gebieden van die plaatsen. Ger van den Hombergh, historicus en lid van de heemkundevereniging "Vinckel" heeft de ontwikkeling van het gebied en het ontstaan en groei van het dorp Vinkel beschreven in het boek "Vinkel, de geschiedenis van een kerkdorp".

't Vinkel, het in vroegere tijden laaggelegen gebied tussen Rosmalen en Nistelrode ten zuiden van Geffen en Nuland, is altijd bewoond geweest. Opgravingen in het vroegere Heesche deel van Vinkel tonen aan dat hier al mensen gewoond hebben. Dit geldt ook voor Kaathoven, dat vroeger tot de gemeente Heeswijk en Berlicum behoorde. Opgravingen op het sportpark hebben enkele jaren geleden laten zien dat er ook in de Romeinse Tijd in het gebied van de huidige parochie Vinkel bewoning is geweest.

De vijfdeling van het gebied is feitelijk ontstaan rond 1300 toen de hertog van Brabant grote stukken grond, uiteraard tegen betaling, uitgaf aan de bewoners van de dorpen rond het huidige Vinkel. Oorspronkelijk woonden de inwoners in de gehuchten Kaathoven, Nulands-Vinkel en Heesch-Vinkel. In de 19e eeuw groeide langzamerhand de behoefte om te komen tot een eigen parochie. De parochies waartoe men behoorde lagen veraf en in natte tijden zo goed als onbereikbaar.

De parochie Vinkel is gesticht in 1884. Omdat het dorp tot verschillende gemeentes behoord heeft, was het voorzieningenniveau op alle gebied lange tijd zeer slecht. Door de stichting van de parochie zijn de gehuchten langzamerhand naar elkaar toe gegroeid en geworden wat nu het dorp Vinkel is: een levende gemeenschap van ongeveer 2500 mensen, sinds 2015 behorende tot de gemeente 's-Hertogenbosch.

Het boek kost € 20 en is te verkrijgen bij heemkundevereniging Vinckel via: info@heemkundevinckel.nl

Twée kanalen vol verhalen

Toen de aannemerscombinatie WillemsUnie rond 2011 de eerste schop in de grond zette voor de aanleg van het nieuwe Máximakanaal bij Den Bosch volgde verslaggever Domien van der Meijden voor Brabants Dagblad het maken van negen kilometer nieuw kanaal. Tien jaar later schreef hij er een boek over: 'Twée kanalen vol verhalen'. Over 200 jaar Zuid-Willemsvaart en over 10 jaar Máximakanaal.

Een paar jaar lang pilde het nachtkastje van de Buxtelse journalist Domien van der Meijden uit met documenten, oude foto's, boeken, afschriften van historische geschriften en zo meer. Toen corona op zijn hoogtepunt was, begon hij in de avonden en in de weekeinden met het schrijven van het boek over 200 jaar Zuid-Willemsvaart en bijna tien jaar Máximakanaal.

De rode draad in het boek werd een kleine motorboot waarmee Van der Meijden vanaf de vesting in Heusden over de Bergsche Maas naar Den Bosch voer om daar te beginnen aan hoofdstuk een. "Links en rechts van het kanaal doe ik in dat bootje allerlei plekken aan, houdt interviews met mensen die wat met die plek hebben. Hetzij omdat ze er werken, werkten, of er wonen of een aparte historie met die plek aan de Zuid-Willemsvaart of het Máximakanaal hebben."

Zo ontstond een ketting van verhalen. Op het industrieterrein van Den Bosch, in de binnenstad van deze stad en weer daarbuiten richting Berlicum, Empel, Rosmalen, Sint-Michielsgestel, Schijndel, Heeswijk, Dinther, Eerde, Veghel, Keldonk en Boerdonk naar Laarbeek.

Links en rechts van het kanaal

Historische weetjes wisselen elkaar af met allerlei interviews en speciale gebeurtenissen. De Tweede Wereldoorlog, schippers, togers, verladers, brugwachters, kanalenbouwers, de inlandterminal van BCTN in Den Bosch en Van Berkel Logistics in Veghel, het komt allemaal aan bod. Pleisterplekken langs het kanaal, zoals kasteel Heeswijk, landgoed de Wamberg en natuur en wateronderwerpen maken het compleet.

Een ketting van verhalen

Bijzonder zijn de talrijke foto's in het boek. Een aantal werd nog nooit eerder gepubliceerd en stamt uit de periode van rond 1900. Denk aan een serie oude havenfoto's van Frans Stender die in Veghel fotograaf was. Via Emiel Verwijst kwam Van der Meijden die op het spoor. „Verwijst kleurde deze unieke zwartwit-foto's in en zo kregen ze een nieuw leven. Stender werd zo herontdekt.”

Het boek is te koop voor € 32,50 bij de reguliere boekhandel in de regio. Het is ook te bestellen via de site van de uitgeverij: www.picturespublishers.nl/product/twee-kanalen-vol-verhalen/

De volgende Koerier

De volgende Koerier van Brabants Heem verschijnt in september 2022.

Hebt u kopij voor dat nummer of onderwerpen voor de agenda, stuur die dan vóór maandag 22 augustus 2022 naar: tjeuvaras@brabantsheem.nl

Foto's en illustraties graag minimaal 1,5 MB groot in JPEG-formaat, los en dus niet in een tekstbestand geplaatst.

Indien van toepassing plaatsen we de teksten ook op de website van Brabants Heem, www.brabantsheem.nl en op www.facebook.com/brabantsheem

Stadsboeren in Heusden-vesting

Over het belang van de wallen, grachten, de molens en groen van toen' is een boek over Heusden-vesting verschenen. Auteur is de Heusdense journalist Hans van den Eeden

Bij een belegering was Heusden-vesting zelfvoorzienend. Herkenbare locaties van de stadsboerderijen, wallen en grachten, molens en de heemtuin herinneren hier aan. Vanuit het verleden zijn de voormalige stadsboerderijen en het 'groen van toen' nog actueel in het straatbeeld aanwezig. In het boek wordt een heldere relatie met de Zuiderwaterlinie gelegd. Dat is uniek voor de vestingsteden van de Zuiderwaterlinie.

Uitvoerig wordt stilgestaan bij de positie van de stadsboerderijen als de stad belegerd was. Dan verdubbelde door de grootte van het garnizoen het aantal inwoners. Het vestingstadje was met betrekking tot de voedselvoorziening selfsupporting. Toen Heusden zijn positie in 1821 als vesting verloor, werd het buitentalud van de stadswallen volledig agrarisch gebied. In andere vestingsteden werden deze omgetoverd tot wandelpark of boulevard.

Tot recent waren een aantal stadsboerderijen nog in bedrijf. Aan iedere stadsboerderij kleven bijzondere verhalen. Deze zijn in het boek, ondersteund met spraakmakende anekdotes, opgetekend. In samenhang krijgen de wallen, grachten, vissers en schapen in een afzonderlijk hoofdstuk speciale aandacht. Dat geldt in het bijzonder voor Heemtuin De Meulenwerf, de wallen, de drie molens en het volkstuintencomplex. In het boek zijn fraaie foto's en afbeeldingen opgenomen.

Heusden was zelfvoorzienend

Het boek kost € 20, inclusief verzendkosten. Te koop bij Lyra stichting voor cultuur: meesdouglas@home.nl.

De Zevenbergse orkestvereniging

De Zevenbergse Orkestvereniging (Z.O.V.) heeft bestaan van 1915 tot 1942. Ada Peele en Matti Herben hebben de geschiedenis ervan beschreven in het gelijknamige boek. Ook andere muziekverenigingen uit het dorp komen aan bod.

Het boek gaat onder andere uitgebreid in op een groot driedaags nationaal muziek- en zangconcours dat de Z.O.V. in 1925 organiseerde ter gelegenheid van haar tienjarig bestaan en waaraan 30 verenigingen deelnamen. Het evenement trok een kleine 2.000 belangstellenden. In het boek ook aandacht aan een omstreeks 1900 opgericht kindersymfonieorkest, aan het Zevenbergens Klein Orkest (Combo) waarvan enkele Z.O.V.-leden lid waren en aan andere Zevenbergse muziek- en zangverenigingen, zoals Harmonie Euterpe, het Zevenbergens Mannenkoor en het Dameskoor Arti et Religione.

Het boek telt circa 80 pagina's en is rijk geïllustreerd met onder andere prachtige concertprogramma's, afkomstig van Kees Goverde. Zijn moeder, Jo Assmann, was gedurende vele jaren lid (violiste) van de Zevenbergse Orkestvereniging en bewaarde een groot aantal programma's.

Inschrijven voor het boek kan door een bericht te sturen naar: adapeele@gmail.com met vermelding van uw naam en adresgegevens. Het boek kost € 10.

Joodse onderduikers in Sprang-Capelle

In de serie "Bruggeske" dat tweemaal per jaar door de Heemkundevereniging Sprang-Capelle wordt uitgegeven heeft Piet Pruijssers een boek geschreven over Joodse onderduikers in Sprang-Capelle en het moedige gedrag van de inwoners. 'Moedige mensen en Joodse onderduikers in Sprang-Capelle' is de titel van het boek.

Dit boek gaat over een vergeten groep moedige inwoners, de Joodse onderduikers en hun onderduikgevers in Sprang-Capelle. Bij de herdenking van 75 jaar bevrijding van de Langstraat in oktober 2019 wordt Piet Pruijssers, als voorzitter van de Heemkundevereniging Sprang-Capelle, benaderd door de Waalwijkse predikant ds. G. van der Linden om informatie over enkele Joodse onderduikgevers in Sprang-Capelle.

Al snel bleek dat over het moedige gedrag van inwoners, doodgewone mensen die met gevaar voor eigen leven gedurende langere tijd Joodse medeburgers onderdak bieden, merkwaardig genoeg slechts een enkele geschiedenis bekend is.

Gesprekken met diverse mensen en herhaalde oproepen, leveren veel reacties op. Soms alleen maar in de trant van: 'bij mijn oma hebben ze thuis ook onderduikers gehad, maar ja, daar werd nooit over gesproken'. Of 'daar en daar en bij die en die zaten ook onderduikers maar ik weet niet of dat Joden waren.' En zo komen er plotseling een jaar later meer namen, verhalen, adressen en foto's boven water. Heel bijzonder zijn de persoonlijke contacten met enkele Joodse onderduikers. Die brengen soms onvoorstelbare, trieste

Doodgewone mensen

maar ook mooie, dankbare en ontroerende verhalen. Prachtige verhalen over vriendschappen die 77 jaar na de oorlog nog door de families, kinderen en kleinkinderen, worden onderhouden. Verhalen van naastenliefde en dankbaarheid, maar ook verhalen over de laakbare wijze waarop de Joden na de oorlog zijn behandeld en hoe zij desondanks hun leven weer hebben opgepakt. Ook is een hoofdstuk besteed aan de weinige Joodse inwoners van de gemeente Sprang-Capelle.

Piet Pruijssers was voorzitter van de Heemkundevereniging Sprang Capelle en o.a. mede-auteur van het boek 'Zoveel Verhalen'.

Het boek kost € 15 en is te bestellen bij de heemkundevereniging Sprang-Capelle: koos@heemkundesprangcapelle.nl.

**Brabants
Erfgoed
Weekend**

Heemkundekringen en erfgoedverenigingen in Brabant kunnen zich tijdens het Brabants Erfgoed Weekend op 10 en 11 september op bijzondere wijze presenteren.

Ze kunnen aansluiten bij de Open Monumentdagen die dat weekend worden gehouden. Thema is **Duurzaamheid** en dat biedt veel mogelijkheden. Een tentoonstelling, excursies, lezingen over duurzaamheid, heemkundekringen hebben op gebied van Duurzaamheid veel te bieden. Op de website van Brabants Heem kunnen alle activiteiten worden vermeld. Stuur uw programma naar: tjeuvanras@brabantsheem.nl.

Zet je in voor stichting Brabantse Heemkunde

Koepel voor 125 lokale heemkundekringen en erfgoedverenigingen

Het bestuur van de stichting Brabants Heem is op zoek naar kandidaten voor de functie van penningmeester én voor Commissie Onderscheidingen.

Na 12 jaar en in het jaar dat hij 80 wordt stopt Pieter Jacobs eind dit jaar als penningmeester van Brabants Heem. Het bestuur van Brabants Heem zou graag in contact komen met personen, die belangstelling hebben om de functie van penningmeester op zich te nemen.

De uitvoering van de administratie en het samenstellen van het financieel verslag zijn ondergebracht bij Erfgoed Brabant. De penningmeester is er verantwoordelijk voor en stuurt direct aan zoals ten aanzien van de goedkeuring van betalingen. De administratie vindt plaats bij Erfgoed Brabant in 's-Hertogenbosch.

De penningmeester is uitvoerend verantwoordelijk voor de aanvraag van subsidie bij de provincie, het verstrekken van tussentijdse informatie (prognoses) en het verstrekken van de uitkomsten aan de provincie overeenkomstig door de provincie opgestelde formats.

Binnen het bestuur van Brabants Heem is de penningmeester naar rato medeverantwoordelijk voor de besluiten. De penningmeester neemt het voortouw in de opstelling van jaarbegrotingen en langere termijn financiële verkenningen. De penningmeester legt verantwoording over het financiële beleid af binnen het bestuur en stelt documenten op ter informatie voor de Raad van Aangesloten heemkundekringen.

Commissie Onderscheidingen

Het bestuur zou voorts graag in contact komen met personen die lid willen zijn van de Commissie Onderscheidingen. Dat is niet veel werk en kan op afstand worden verricht. Het bestuur hecht er aan dat voor de hogere onderscheidingen een klein team met vertegenwoordigers van de aangesloten heemkundekringen daarover oordeelt.

*Kandidaten voor deze vacatures kunnen een mail met een informele CV sturen aan de secretaris van Brabant Heem: c.j.vankempen@planet.nl
Informatie bij de secretaris Kees van Kempfen: 06-82573400*

Ononderscheidingen voor kringen en leden

door Tjeu van Ras

Niet alleen Brabants Heem zelf viert dit jaar feest vanwege haar 75 jarig bestaan. Ook bij Brabants Heem aangesloten kringen en stichtingen en tal van leden van al die kringen hadden in de afgelopen maanden iets te vieren. Brabants Heem eerde al die jubilarissen met een passende onderscheiding. De foto's laten zien, dat nog steeds veel mensen zich inzetten voor de heemkunde in het algemeen en hun eigen vereniging in het bijzonder.

Vereniging/kringen

Heemkundekring Ioannes Goropius Becanus uit Hilvarenbeek bestond al in 2020 75 jaar. Voorzitter Henk Robert ontving uit handen van Brabants Heemvoorzitter Henk Hellegers het herinneringsbord, dat door omstandigheden pas dit jaar kon worden uitgereikt.

(foto collectie heemkundekring Ioannes Goropius Becanus)

Heemkundekring De Kommanderij Gemert was in het voorjaar verhinderd voor de feestelijke jubileumbijeenkomst in Alphen, waar de nieuwe Brabants Heem-onderscheiding werd uitgereikt aan de kringen die 75 jaar bestaan. Bestuurslid Tjeu van Ras van Brabants Heem reikte het beeldje van pastoor Binck een maand later uit tijdens de algemene ledenvergadering van de kring.

(foto Paul Verhees)

Heemkundekring De Drijehornick Nuenen-Gerwen-Nederwetten bestaat dit jaar 50 jaar. Op de feestelijke bijeenkomst 14 mei jl. is de vereniging onderscheiden met de zilveren erepenning van de gemeente Nuenen, Gerwen en Nederwetten. Namens Brabants Heem is het tinnen gedenkbord overhandigd door bestuurslid Theo Cuijpers.

(foto collectie heemkundekring De Drijehornick Nuenen-Gerwen-Nederwetten)

Tijdens de viering van het 50-jarig bestaan van **Heemkundekring Zeeland** reikte Brabants Heemvoorzitter Henk Hellegers de tinnen herinneringsbord uit aan voorzitter Gerard Selten van de jubilerende vereniging.

(foto Tjeu van Ras)

Voor zijn vele werk op het gebied van onderzoek naar de lokale geschiedenis van **Etten-Leur** heeft Cor Kerstens van de **Heemkundekring Jan Uten Houte** de bronzen legpenning van Brabants Heem ontvangen. Die werd door Henk Hellegers uitgereikt tijdens de viering van het 75-jarig bestaan van de heemkundekring.

(foto Rob Schrauwen)

Heemkunde-leden

Wim van Laarhoven van Erfgoedvereniging Dye van Best heeft voor zijn vele werk het zilveren draaginsigne met oorkonde van Brabants Heem gekregen. Hij interviewde tal van markante Bestenaren, was o.a. lid van de dialectwerkgroep en enkele jaren bestuurslid.

(foto Erfgoedvereniging Dye van Best)

Bert van Eert is jarenlang lid van de werkgroep Kunst als cultureel erfgoed van erfgoedvereniging Dye van Best. Zijn verhalen worden gepubliceerd in het eigen erfgoedblad en op de website. Hij kreeg voor zijn verdiensten het zilveren draaginsigne met oorkonde van Brabants Heem.

(foto collectie erfgoedvereniging Dye van Best)

Jan Dekkers was 16 jaar - van 2005 tot 2021 - voorzitter van de Heemkundekring en Heemhuis Barthold van Heessel Aarle-Rixtel. Vanwege zijn verdiensten kreeg hij uit handen van bestuurslid Theo Cuijpers van Brabants Heem het zilveren draaginsigne met oorkonde. Jan Dekkers was ook actief met het ordenen van archieven, als suppoost van het heemmuseum en fungeerde als dorpsgids *(foto heemkundekring Barthold van Heessel)*

Voor zijn vele werk voor de heemkundevereniging Erthepe in Erp is voorzitter **Marius Strijbosch** onderscheiden met de zilveren insigne met oorkonde van Brabants Heem. Bestuurslid Harrie Boot van Brabants Heem reikte de onderscheiding uit. Marius Strijbosch schrijft in het contactblad, is in de gemeente actief op vele terreinen en was o.a. de grote aanjager voor het behoud van het Raadhuis in Erp. *(foto collectie heemkundevereniging Erthepe)*

Liefst acht leden van heemkundekring Jan uten Houte uit Etten-Leur hebben het zilveren draaginsigne van Brabants Heem ontvangen. Dat gebeurde tijdens de viering van het 75-jarig bestaan van de kring. Op de foto v.l.n.r.: **Jac van der Velden, Jos Martens, Ad Kaners, Arie de Bruin, Lous van der Weegen-Palmen, Cocky Aarts-Van Poppel, Toon Buckens en Andre Heeffter.**

(foto collectie heemkundekring Jan uten Houte)

‘Een gouden vent voor de vereniging’. **Piet Huvenaars**, secretaris van Heemkundekring Zeeland kreeg die titel van voorzitter Henk Hellegers van Brabants Heem bij de uitreiking van het zilveren draaginsigne van de stichting. De heemkundekring vierde haar 50-jarig bestaan. *(foto Tjeu van Ras)*

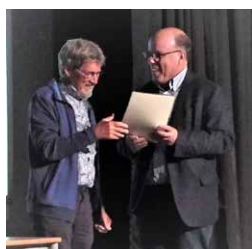

Drie leden van de heemkundekring Myerle uit Mierlo zijn onderscheiden met het zilveren draaginsigne van Brabants Heem. Bestuurslid Theo Cuijpers reikte de onderscheidingen uit aan **Peter van den Boogaard, Rini van de Laar en Jan Manders**. Alledrie hebben ze een grote bijdrage geleverd aan het werk voor de werkgroep Historische Geografie Mierlo. Zij zijn ook op andere terrein actief, o.a. in het bestuur.

(foto collectie heemkundekring Myerle)

Bij zijn afscheid als penningmeester van heemkundekring De Vrijheijt van Rosendale is **Koos Caniëls** onderscheiden met de zilveren draaginsigne van Brabants Heem. De onderscheiding werd uitgereikt door Joss Hopstaken, voorzitter van de heemkundekring.

(foto collectie De Vrijheijt van Rosendale)

Voorzitter Sjef den Uijl heeft tijdens de algemene ledenvergadering van Erfgoedvereniging Son en Breugel de zilveren draaginsigne van Brabants Heem uitgereikt aan **Frans Wilbrink**. Hij nam begin dit jaar afscheid als secretaris van de erfgoedvereniging. Hij blijft wel lid van het bestuur.

(foto collectie Erfgoedvereniging Son en Breugel)

En dan nog een Koninklijke waardering

Joke van Baal, bestuurslid van heemkundekring Paulus van Daesdonck Ulvenhout en van stichting Paulus' Museum is benoemd tot lid in de Orde van Oranje Nassau. Joke van Baal-Smeekens coördineert de inzet van vrijwilligers, regelt en verzorgt rondleidingen, stimuleert via Museumschatjes de komst van schoolkinderen naar het museum en organiseert speurtochten voor kinderen in en rond het museum. Ze is ook actief voor andere verenigingen.

(foto collectie heemkundekring)

Barbara van Tuijl-van Kessel

uit Maren-Kessel is daags voor koningsdag benoemd tot Lid in de Orde van Oranje Nassau. Ze kreeg de koninklijke onderscheidingen voor haar vele activiteiten voor haar dorp. Barbara van Tuijl is bestuurslid en vrijwilligster bij de Heemkundekring 'Maasdorpen in de gemeente Lith'. Ze bedacht het Lithse Kaart- en Kwartetspel. Barbara is bestuurslid en oprichtster van Stichting Wandelpaden Lith en bestuurslid van het parochiebestuur Heilige Benedictus.

(foto Rene Nelissen)

Agenda en jubilea

23 juni	Raad van Aangeslotenen Oirschot
25 juni	75 jaar heemkunderking De Acht Zaligheden Eersel e.o.
21 juli	bestuursvergadering Brabants Heem
22 augustus	sluitingsdatum inzenden kopij De Koerier 94
2 september	Heemkunde ontmoet immaterieel erfgoed, Goirle
10/11 september	Brabants Erfgoedweekeinde
15 september	bestuursvergadering Brabants Heem
19 september	50 jaar heemkunderking Erstelinghe Waalwijk
23 september	75 jaar heemkunderking Onsenoort Nieuwkuijk e.o.
20 oktober	Raad van Aangeslotenen, jubileum 75 jaar Brabants Heem
24 oktober	50 jaar heemkunderking De Vonder Asten Someren
14 november	sluitingsdatum inzenden kopij De Koerier 95
17 november	bestuursvergadering Brabants Heem
1 januari 2023	50 jaar heemkunderking Nieuw Vossemeer

De Koerier

De Koerier in 2022

In 2022 verschijnt de Koerier vier keer. Als u iets in dit tijdschrift gepubliceerd wilt hebben, kunt u kopij opsturen of mailen. Houdt u zich wel aan de inleverdatum.

Ongeveer drie weken na de inleverdatum ligt het tijdschrift bij de kringen op de deurmat en wordt de digitale versie verzonden naar de secretariaten van de aangesloten kringen, verenigingen en stichtingen en op de website geplaatst.

Kopij sturen naar: tjeuvanras@brabantsheem.nl

Dit is de tweede uitgave van 2022. De volgende uitgaven verschijnen in september en december. De uiterste inleverdatum voor de volgende uitgave is **maandag 22 augustus 2022**.

Brabants Heem is de ondersteunende organisatie voor 125 zelfstandige Brabantse heemkunderkingen en erfgoedverenigingen. De stichting organiseert in samenwerking met andere organisaties cursussen en studiedagen, zet netwerken op en geeft adviezen. Dat alles om de deskundigheid van de kringleden te bevorderen op alle terreinen waar dat nodig is. Verder stimuleert Brabants Heem nieuwe initiatieven en onderlinge samenwerking.

Website: www.brabantsheem.nl

Facebook: www.facebook.com/brabantsheem

Uitgave: Brabants Heem, Postbus 1203, 5200BG 's-Hertogenbosch.

Eindredactie: Tjeu van Ras

Kopij sturen naar: tjeuvanras@brabantsheem.nl

Foto's: Naamsvermelding bij de foto, overige merendeels uit collecties van de heemkunderkingen.

Ontwerp: Peter van Gerwen

gerwen online en offline reclame

Drukwerk: Em. De Jong

 Koninklijke
Drukkerij Em. de Jong
Baarle-Nassau

Alle rechten voorbehouden. Niets in deze uitgave mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt, in welke vorm ook, hetzij elektronisch dan wel mechanisch door fotokopieën, scans of opnamen, tenzij met voorafgaande toestemming van de uitgever. De uitgever heeft er naar gestreefd om alle copyrights in deze uitgave te regelen. Wie meent alsnog rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen.

De Koerier wordt verzonden naar verenigingen, instellingen en particulieren. Stichting Brabants Heem wordt geacht daarvoor toestemming te hebben gekregen bij de opgave. De gegevens worden zorgvuldig beheerd en niet aan derden beschikbaar gesteld of voor andere doeleinden gebruikt. Wie wil dat zijn/haar gegevens worden verwijderd kan daarvoor een bericht sturen naar: tjeuvanras@brabantsheem.nl

100 jaar Waalwijk, Besoyen en Baardwijk

◀ De Hooisteeg in
Waalwijk met op de
achtergrond parochiekerk
Sint-Jan de Doper.
Foto: Streekarchief
Langstraat Heusden
Altena

De opnieuw uitgegeven roman Rooien Bart én het feit dat Waalwijk, Besoyen en Baardwijk een eeuw geleden één gemeente werden, staan centraal op een expositie die nog tot 10 juli is te zien in het Huis van Waalwijk aan het Raadhuisplein in Waalwijk.

De expositie sluit aan bij de opening van het Schoenenkwartier. Rooien Bart was een schoenmaker die als vakbonds lid voor een beter leven streed. De roman eindigt zo ongeveer op het moment dat de toen nog zelfstandige gemeenten Waalwijk, Baardwijk en Besoyen werden gedwongen samen te gaan.

De tentoonstelling is iedere zaterdag, zondag en woensdagmiddag gratis te bezoeken tussen 13 en 17 uur.